

tema: ko & mjölk

Omkring 7,5 procent av alla mjölkkor i Sverige är ekologiska.

Foto: Mathias Sjöström/bildarkivet.se

Kon på KRAV-gården

Kossor ska vara ute och äta gräs, det är en självklarhet! På KRAV-gården är de ute och betar så mycket som vädret tillåter, och äter så mycket gräs de vill.

– Vårt förhållande till korna har förändrats. Det är den viktigaste skillnaden, menar mjölkbonden Olle Rundqvist. Vi lär oss förstå hur djuren vill ha det och anpassar vår produktion efter dem, fortsätter Olle. När vi producerade konventionellt tänkte vi inte så, utan djuren fick anpassa sig till våra metoder. Så visst är det skillnad! Det här är ett mer intressant sätt att jobba på.

På gården finns femtio kor samt ett hundratal ungdjur och kalvar. Förr var gården liten. Men på farfars

tid blev lantbruket större och Olle tog så småningom över en fin gård med kvarnrörelse. Han producerade till att börja med konventionellt och skötte dessutom den kemiska bekämpningen av grannarnas grödor. Men han började snart ifrågasätta metoderna och familjens allergier oroad. När Arla sökte ekologiska producenter till sin ekomjolk hoppade han på tåget. Åby Kvarn blev en KRAV-gård 1993.

Vad är det då som utmärker KRAV-godkänd mjölkproduktion? Låt oss

punkt för punkt följa med i Olles resonemang.

– **Nu är det** djuren som styr utfodringen, säger Olle och påpekar att kon är gjord för att äta gräs. Hon har fyra magar för att kunna omvandla fiberrikt grovfoder till näring med hjälp av bakterier och enzymer. Och hon mår bäst av att äta sådant. Våra kor får äta hur mycket grovfoder de vill. De äter upp till 60 kg på en dag, säger Olle.

Gräset odlar Olle tillsammans med klöver. Han låter korna beta av det och torkar det till hö eller konserverar det till ensilage. De vita bollar man ser på åkrarna under sommaren är just ensilage.

”Nära sju procent av all mjölk som produceras i Sverige är ekologisk”

Den KRAV-märkta mjölken innehåller mer av det nyttiga omega-3-fettet. Det beror på att djuren äter mycket gräs.

Foto: Helén Pe/Mjölklämmandet

När kon mjölkar som mest behöver hon ibland också kraftfoder som består av säd, ärtor och raps samt vitaminer. Men regeln för ekologisk mjölkproduktion är att kon huvudsakligen ska leva av grovfoder. Idag äter korna på Åby Kvarn ungefär dubbelt så mycket grovfoder som före omläggningen. Samtidigt får de cirka hälften så mycket kraftfoder som tidigare.

I KRAV-godkänd mjölkproduktion ska fodret vara KRAV-godkänt. Målet är också att det ska produceras på den egna gården även om KRAVs regler inte kräver det till mer än 50 procent.

Olles kor får foder som till 98 procent odlas på gården och hans mål är full självförsörjning. Han vill utnyttja hela gården så att djurhållning och växtodling samspelar i en balans. Det har betytt förändringar i planeringen av både gårdens grödor och utfod-

ringen av korna. Gårdens betesmarker och åkrar har fått ett annat utseende. För att förse korna med tillräckligt med grovfoder måste Olle odla mycket gräs och klöver på sina åkrar. Sådan odling kallas vall och på Åby Kvarn har andelen vall ökat till det dubbla sedan driften blev ekologisk.

Olle använder förstås inte kemiska bekämpningsmedel. Det behöver han inte heller. Med vallen i växtföljden blir jorden bördigare, ogräset får svårare att konkurrera med de odlade grödorna och skadedjur och sjukdomar får svårare att föröka sig. Det beror på att de som trivs i den ena grödan ofta inte trivs i den andra.

– Vi ekologiska odlare har också som mål att ha ogräsfria åkrar fast vi inte använder kemiska bekämpningsmedel.

Den kemiska bekämpningen har

ersatts av en mer varierad odling där det finns utrymme för fler blommande växtarter. Det ger mer föda och skydd för insekter och fåglar. Och dessa kan i sin tur hjälpa bonden att skydda säden eftersom en del av dem äter skadeinsekter.

När fodret ska produceras på den egna gården räcker inte marken till hur många kor som helst. Olle måste därför anpassa antalet djur till vad gården kan producera. Det innebär att en ekologisk gård vanligtvis har färre djur på samma yta åkermark än en konventionell. Då minskar också mängden gödsel som ska spridas på åkrarna och risken för att näring läcker ut i sjöar och hav blir mindre. Dessutom måste Olle vara mycket noga med hur han använder gödseln så att näringsinnehållet kan utnyttjas maximalt av grödorna.

– **Förr var djurgödseln** snarast ett avfallsproblem. Nu när jag inte

använder konstgödsel är kornas gödsel en livsviktig resurs för odlingen av grödorna.

Utegång och motion är bra för alla djur och därför är det ett krav i den ekologiska djurhållningen att alla djur ska kunna gå ute under sommarhalvåret. Men ska inte alla svenska kor enligt lag kunna gå ut?

– Nja, säger Olle. Visst ska alla kor gå ut, men redan efter midsommar tas de normalt in på nätterna och det är inte krav på någon riktig betesdrift. Mina djur betar så länge det bara går, och i slutet av säsongen, när betet växer sämre får de extra grovfoder utomhus. Och de har en ligghall att gå under tak i, om de tycker det är ruggigt ute. Först i slutet av oktober tar jag in dem på riktigt.

Många djur och växter trivs i beteshagarna så den större arealen bete ger både ett öppet landskap och en biologisk mångfald. Till och med skogen i kanten av hagarna mår väl.

På vintern är korna i lagården men får gå ut minst en gång i veckan och röra på sig. Motion och frisk luft gör dem gott. Här har Olle nått längre än vad KRAVs regler kräver för närvarande.

Även kalvarna får leva enligt sina egna behov. De diar sin mamma under de första tre till fyra dagarna när kon producerar den livsviktiga råmjölken. Den behöver kalven bland annat för att bygga upp sitt immunförsvar. Sedan får den leva i grupp med andra kalvar. De får då fortfarande dricka riktig komjolk, inte pulvermjolk som annars är det vanliga.

– **Innan vi sätter** dem i en grupp får de vara ett par dagar i en egen box så att vi kan observera dem och se att de äter och dricker ordentligt. Ibland får flera kalvar dia en ”foster-mamma” och ibland får de gå lösa och dia sin egen mamma längre än råmjölkperioden. Nu ser vi varje djur som en individ och vår gård mer som en helhet där delarna är beroende av varandra. Det är stimulerande för vårt arbete, avslutar Olle.

TEXT: INGER KÄLLANDER

Mer omega-3 i mjölk och kött från ekologiska djur

Ekologiskt uppfödda djur äter mindre kraftfoder och mer gräs. Allt fler forskare pekar nu på att denna naturliga utfodring medför att kött och mjölk från ekologiska djur får en bättre fettsyrsammansättning. Det har visat

sig att det är högre halter av det hälsosamma fleromättade fett omega-3 i kött och mjölk från ekologiskt uppfödda djur. Det beror, enligt forskarna just på att ekodjuren äter så mycket gräs, istället för kraftfoder.

Ekologiskt uppfödda kalvar dricker alltid riktig mjölk. Inte pulvermjölk som är vanligt på konventionella gårdar.

Foto: Kent Holmberg/bildarkivet.se

Så blir den svenska kossan KRAV-godkänd

- Hon får **KRAV-märkt** foder
- Hon ska ha fri tillgång till *smakligt* hö eller annat grovfoder. För idisslare är det naturligt. I konventionell produktion får kon ofta en begränsad mängd grovfoder. Istället äter hon mer spannmål som driver upp produktionen.
- *Hon får vara för sig själv när hon kalvar.* Så är det inte alltid annars.
- *De diar sin mamma under de första tre till fyra dagarna.* I konventionell produktion skiljs kalven oftast från kon direkt.
- Kalvarna får riktig mjölk under minst 12 veckor. *De diar en ko eller dricker genom en plastspene i naturlig ställning, så att mjölken hamnar i rätt mage och sugbehovet tillfredställs.* I konventionell drift är det vanligt att kalven får mjölk under kortare tid och direkt ur hink. Mjölken är då ofta gjord av pulver.
- Kalvarna lever i grupp efter andra veckan. Konventionellt hållna kalvar får ofta stå en och en.
- *Djuren får inte hållas bundna förrän vid 20 månaders ålder.* För konventionella gäller 6 månader.
- Alla kor är ute på sommaren. Men KRAV-godkända kor är i regel ute under längre period och betar mer än andra kor.
- Friskvård är viktig och rutinmässig förebyggande behandling får inte förekomma.
- Sjuka djur ska omedelbart få den vård de behöver enligt lag, *om så inte sker kan hela besättningen underkännas.*
- *KRAV har speciella regler för hur slakten ska gå till.* De sträcker sig längre än lagen.
- Den KRAV-märkta mjölken kontrolleras i hela kedjan från djurhållningen till färdig mjölkförpackning. Därmed kan man vara helt säker på att mjölken i det KRAV-märkta mjölkpaketet verkligen har producerats enligt KRAVs regler.

Hur skiljer sig KRAV-märkt från ekologiskt

Vad som får kallas ekologiskt är lagstadgat genom regler som EU har bestämt*. KRAV-märkt mjölkproduktion är ekologisk men också något mer där framför allt djurens välfärd står i centrum. Exempel på dessa mervärden ser du markerade kursivt i punkterna här bredvid.

KRAV har många skrivningar i sina regler som är till för att säkerställa att de följs på det sätt som är tänkt. Att höet ska vara smakligt är ett sådant exempel. Hö är nyttigt för kon, men måste vara smakligt så att det blir njutbart att verkligen äta mycket av det.

Att den KRAV-godkända kon ska äta KRAV-märkt foder gör också skillnad. KRAVs regler för produktion av foder på gården är strängare än EUs regler för ekologisk produktion.

KRAV driver utvecklingen mot en hållbar livsmedelsproduktion genom vassare regler än EUs minimiregler för ekologisk produktion och genom att KRAV utvecklar regler på fler områden.

*) "Rådets förordning (EG) nr 834/2007 samt kommissionens förordning (EG) nr 889/2008".

Vill du veta mer om KRAV-märkt ekomat är du välkommen till vår webbplats, krav.se. Du kan också ringa eller e-posta.